

ЛІКАРСЬКІ ВЛАСТИВОСТІ ДЕЯКИХ РІДКІСНИХ РОСЛИН НОВОСАНЖАРСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л.М. Гомля, Л.В. Рукас
м. Полтава, Україна

З перших днів свого існування на землі людина, як і всяка інша істота, потерпає від хвороб. Це було поштовхом до пошуку ліків в навколишньому середовищі, зокрема серед рослин. Минали віки, тисячоліття, а людина не розлучалася з рослинами, спостерігала за ними, нерідко вирощувала їх і старанно вивчала їх цілющі властивості. Багатовіковий досвід народів ліг в основу наукової лікувальної медицини, що і понині користується речовинами з лікарських рослин, властивості яких давно були відкриті народом.

Кожний народ, залежно від географічних умов, в яких він живе, має свої лікарські рослини.

Освоєння цілинних земель - є основною причиною зникнення рідкісних видів лікарських рослин. До числа рідкісних і зникаючих лікарських рослин, які знаходяться під охороною, в Новосанжарському районі Полтавської області віднесено: астрагал шерстистоквітковий, сон розкритий, конвалія звичайна, адоніс весняний, латаття біле тощо. Ось деякі відомості про них.

Адоніс весняний (Adonis aestivalis). Народні назви: мохнатик, стародубка, горицвіт, заячий мак, заяча трава, чорна трава, чорногорка.

Діючі речовини: кумарини, карденоліди, одонітоксин, цимарин, хінони, флавонові глікозиди, серцеві глікозиди, сапоніни, спирт адоїт, адонілова кислота.

Застосовування як засобу регулюючому серцеву діяльність, а також як загальноседативний і сечогінний засіб.

Використання при лікуванні легких форм хронічної недостатності кровообігу і неврозх серця, для приготування заспокійливого .

Адоніс весняний має заспокійливу дію на центральну нервову систему, розширяє коронарні судини і знижує збудження рухових центрів. Адоніс весняний ефективний при судомх викликаних хімічними речовинами.

Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasyanthus Pall.). Народні назви: котячий горох, перечот польський, золототисячник.

Діючі речовини: полісахариди, флавоноїди (кверцетин і кемпферол), гліциризин, органічні кислоти, тритерпенові сапоніни, крохмаль, комплекс мікроелементів (залізо, алюміній, ванадій, кальцій, барій, кремній, магній, стронцій, молібден, фосфор і марганець), дубильні речовини, ефірне масло, вітамін С, Е, вибірково накопичує селен.

У народній медицині астрагал називають «ліками від тисячі хвороб». Сучасні травники називають астрагал шерстистоквітковий «далекосхідним женьшенем».

Настій трави астрагала застосовували при початку гіпертонічної хвороби, при хронічній недостатності кровообігу, при гострих гломерулонефритах, як тонізуючий, потогінний, в'язучий, кровозупинний засіб, при ревматизмі, золотусі, жіночих хворобах, кашлі, при втомі і головному болі.

У тибетській медицині астрагал вживали при хворобах крові, сибірки, пухлинах, кольках, для лікування ран і виразок.

До його властивостей також відносять поліпшення мозкового кровообігу, зміцнення імунітету, підвищення рівню гемоглобіну.

Конвалія травнева (Convallaria majalis L.). Народні назви: конвалія, воронець, лапушник, молодильник, митна трава, заячі вушка, сребрянник, очна трава, травнева лілія, дзвіночки Марії, снігові крапельки.

Діючі речовини: до 30 сердечних глікозидів, флавоноїди, сапонін — конвалларін; вітамін С, фарнезол і лікопін. Також кальцій, магній, залізо.

Конвалія травнева - отруйна рослина! Саме сировину в медицині в даний час не використовуюється, однак галенові препарати відносяться до важливих лікарських засобів, що

застосовується при лікуванні хронічних хвороб серця, серцевій слабкості після перенесених інфекційних захворювань, при порушеннях у провідній системі серця й інших серцево-судинних захворюваннях, а також як заспокійливий засіб.

Використовувалася настойка з конвалії, сухий екстракт - при неврозах серця, порушеннях серцевої діяльності. У традиційній медицині конвалія травнева мала використання як сечогінний і заспокійливий засіб, для лікування захворювань серця, епілепсії, базедової хвороби.

Латаття біле (*Nymphaea alba L.*). *Народні назви* : бобряк, глечики білі, гуска, збаночки, капелюші, латаття жіноче, лілія водяна, листопруг, лопушняк водяний, мак водяний, момич, умич білий.

Хімічний склад. Кореневища містять алкалоїд німфеїн, дубильні речовини (до 10 %), крохмаль (до 20 %); листя — флавоноїди (8—С — В — О — глюкопіранозид лютеоліну, мірицитрин), дубильні речовини, щавлеву кислоту; пелюстки квіток : флавоноїди (глікозиди кемпферолу і кверцетину), карденолід німфалін; насіння — дубильні речовини (1,1 %), карденолід німфалін, крохмаль (до 47 %), жирну олію.

Є досить токсичною рослиною. В народній медицині рослину використовували для лікування різних захворювань, у тому числі й пухлин різної етіології. Відвар кореневищ при хворобах нирок і сечового міхура, як кровоспинний, в'язучий та гіпотензивний засіб, а при випаданні волосся ним мили голову. Подрібнене свіже кореневище використовували замість гірчичників при невралгії та міалгії.

Порошком з кореневищ присипали гнійні рани; всередину його приймали при проносах. Настойку з листя вживали при нирковокам'яній хворобі, а свіже листя (попередньо подрібнене) прикладали до запальних вогнищ на шкірі. Використовувались препарати з квіток рослини. Настій пелюсток (всередину) при лихоманці, безсонні, підвищеній нервовій збудливості, а настойку вживали при недовкрів'ї, нервових і серцевих захворюваннях, для розтирань при бронхіальній астмі, радикуліті та ревматизмі. Підсмажене насіння відоме як сурогат кави. З сухих кореневищ одержували борошно, яке після вимочування у воді й дальшого сушіння використовували для приготування різних страв і хлібобулочних виробів. Свіжі, вимочені у воді кореневища їстівні (варені або смажені).

На території Новосанжарського району також зустрічаються такі рідкісні лікарські рослини як: сон розкритий, рябчик малий, рябчик руський, плавун булавовидний, зозулинець шоломоносний, проліска дволиста та проліска сибірська. Ці рослини мають цілющі властивості та привабливий зовнішній вигляд, що й стало однією з причин зниження їх популяцій.

На території району створено кілька заказників, метою яких є збереження та відновлення природнього потенціалу живої природи. Нажаль ще досі не всі розуміють важливість збереження кожного виду та беззахисність рослин перед людиною.

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УЧНЯМИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

*Л.М. Гомля, Є.В. Коба
м. Полтава, Україна*

Навчальні екскурсії є обов'язковими та необхідними складовими навчально-виховного процесу. Вони передбачають створення умов для наближення змісту навчальних предметів до реального життя, спостереження та дослідження учнями явищ природи і процесів життєдіяльності суспільства, розширення світогляду школярів, формування в них життєво необхідних компетенцій, посилення практичної та професійно-орієнтаційної спрямованості навчально-виховного процесу [1].

Необхідною умовою організації навчальних екскурсій є дотримання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.

Зміст та форми організації навчальних екскурсій, а також час їх проведення,